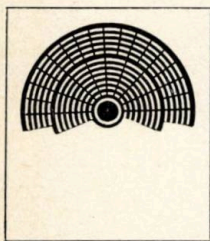

Használati utasítás

A SZÍNHÁZnak ez a száma novemberi keltezését visel, az olvasó kezébe abban a hónapban jut, amely a kalendáriumban az őszutó nevet viseli, a színházi naptárban pedig már a szezon dereka, vagy legalábbis mellkasa. De ha a képzeletbeli – és nyilván ezért nyájas – olvasó kinyitja a lapot, akkor az 1973–74-es idény darbjainak még nyomát sem látja, és nyilván vacogni kezd, ha a „budapesti szabadtéri játékokról” olvas és közben kinéz az ablakon az őszi fákra, vagy a szürke égboltra. Ez az időeltolódás az olvasó számára bosszantó vagy érthetetlen, a szerkesztő számára azonban olyan, mint a kavics a cipőben, melynek madzagját hiába próbálja, nem tudja kioldani, és mert sietnie kell, továbbsszalad, vagy inkább cammog és sántikál, kavicsal a talpa alatt. Ha még ehhez hozzáteszem, hogy ezeket a sorokat augusztus 28-án írom, és hogy a lap cikkanyagát a nyár derekán állítottuk össze, akkor nyilván megérti és elnézi az olvasó, hogy ennek a bevezetőnek a Használati utasítás címet adtuk.

Ősszel megjelenő színházi lapot nyáron írni és szerkeszteni akkora ellentmondás, hogy ha abszurd drámát nem is, de abszurd bohózatot kevésbé képtelen témából is írtak. Az ok közismert: ennek a negyvennyolc oldalas lapnak a megjelentetéséhez két teljes hónapra van szüksége a nyomdának. És erről nem az Athenaeum Nyomda tehet, hanem az – ha a használati utasítást egy kis elemezgető töprengéssel folytathatom –, hogy a nyomdák fejlesztését a nagy ipari beruházások korában, a negyvenes évek végén és az ötvenes években, teljesen elhanyagoltuk, azután a megfelelő gazdasági egyensúly létrehozása más, parancsoló feladatokat rótt a népgazdaságra, és csak az utóbbi időben kezdi a nyomdaipar utolérni önmagát. Szép könyvek, színes nyomatok, ízlésesen kiállított lapok (például a miénk, mert ez az Athenaeum érdeme, nem a szerkesztőségé) dolgában a nyomdák már majdnem behozták a hátrányt, de a folyóiratokkal még baj van. És itt az okot nem az időeltolódásban, hanem egy szemléleti hézagban kell keresnünk. S ebben már nemcsak a nyomdák ludasak, hanem az egész kulturális és tájékoztatási közélet. Hosszú ideig nem volt fontos az időszerűség. Jó lesz egy nappal, vagy egy héttel, vagy egy hónappal később is – ez a patópálság uralkodott el a sajtó körül. Ma már ennek is vége, hírszolgálatunk szinkronban van a nagyvilággal a napilapokban, a reggeli és esti krónikákban, a tévé-híradókban; nem marad el a hetilapokban, de a havi folyóiratok „kívül maradnak a körön”, hogy Vörösmartyt idézzem, aki szintén szerkesztett folyóiratot.

Az Athenaeum Nyomda vezetősége és a SZÍNHÁZ szerkesztősége együttes erővel bízik abban, hogy ezt a két hónapot hamarosan meg lehet felezni, s akkor már nem kötelez bennünket minden szám előállítására szerkesztési bukfencre. Reméljük, hogy az 1974-es novemberi számot szeptemberben állítandjuk össze és akkor már írhatunk a jövő évi első bemutatókról, nem pedig a budapesti és a szegedi szabadtéri előadásokról. Igaz, a mostani számunk úgy akarja jóvátenni az időhátrányt, hogy – még meg is növeli. Régi jó magyar szokás és virtus szerint a szükségből erényt csináltunk, és az időszerűség helyett örök értékeinkhez fordultunk. Csokonai, Madách és Hevesi Sándor évfordulóinak ideje ez. Mind a három nagy névnek van mondanivalója, „üzenete”, ahogy divatos szóval írni szokták a mai színész, rendező és a színházba járó közönség számára is.

Hevesi Sándor életét, küzdelmeit, pályájának viszontagságait, sikereit és – színházi ember volt! – bukásait Berkes Erzsébet gondos cikke idézi föl. Valóságos szakmai csemege Székely Jú-

lia hosszabb tanulmánya, vagy múltba pillantó naplója: „Emlékezés Hevesi Sándor rendezői tanfolyamára.” Székely Júlia hallgatója volt ennek a tanfolyamnak és részben főiskolai jegyzeteiből, részben emlékezetéből írta a cikket. Pontosan lehettek a jegyzetek, jó az író emlékezőtehetsége, mert Hevesi Sándor színházvezetői szemléletét, rendezői elveit és gyakorlatát, azt az építő, szerkesztő, szerkezetet teremtő munkát, amelyet ő teremtett, Székely Júlia írása hitelesen és érdekesen adja vissza.

A Madách-évfordulót művelődési közéletünkben kissé elhalványította a Petőfi-évforduló. Nem lehetett két titánt egyszerre ünnepelni. A „titán” szót azért emlitem, mert ez Mész Lászlóné cikkének a címe: „A titánok vétké.” A tanulmány a Madách-vitához szól hozzá, de ezúttal nem a *Tragédián* keresztül, hanem végig ismerteti, elemzi Madách többi drámáit, a színpadi lehetőség, a színpadszerűség, az előadhatóság szempontjából. Keresztury Dezső elévülhetetlen érdeme, hogy – ahogy ő jelezte – élő színpadra alkalmazta a *Mózes*t és a *Csák végnapjait*. Mész Lászlóné cikkének olvasása után elkerülhetetlen a kérdés: nem volna-e érdemes alaposan szemügyre venni, ha nem is a korai *Commodus* tragédia-zsengét, de a *Nápolyi Endrét* újra, a *Férfi és nő*t, a *Mária királynőt*, a *Csak tréfát?* Milyen gazdagok vagyunk Madáchban, vagy milyen gazdagok lehetnénk.

Csokonai Vitéz Mihály születésének 200. évfordulója, szerencsénkre, november 17-én lesz és így legalább ennek a történelmi időszerűségnek eleget tudunk tenni. A nagy lírai költő alkataiban sok volt a színészből. Erre utal, ezt bizonyítja az az idézetsorozat, amelyet Dombi Márton és Gaál László Csokonai-életrajzából közlünk. Hogy a színpadhoz mennyire értett, nem kell bizonyítani annak, aki a Tempefőit vagy a Karnyónét ismeri.

A szükségből erényt csinálás további használati utasítása: beszámolunk Gábor István és Nánay István cikkeiben, már némi távlatlaltal, a nyár sikereiről és félsikereiről. A Szegedi Szabadtéri Játékok vitája azóta tart, mióta a szegedi Dóm téren színházat játszanak. Nánay István ehhez a vitához szól hozzá néhány gondolattal és ötlettel. Magyarországon nem volt nyáron színház, de itt van a Világszínház-rovatunk, Stratfordtól Kolozsvárig. Szántó Erika egy újfajta Rómeó és Júlia-előadást látott Stratfordban. Cikke már itt volt nálunk kéziratban, amikor Hubay Miklós az ÉS-ben egy londoni tudósítás alapján is fölfedezte azt, amit Szántó Erika látott és átélt: a Királyi Shakespeare Társulat előadásában Terry Hands rendezése ugyanúgy közelítette meg vagy oldotta meg a mai Rómeót, mint Major Tamás Budapesten. Páskándi Géza Apáczai-dramájáról, amelyet a Békés megyei Jókai Színház előbb mutatott be, mint Páskándi szülővárosa, Kolozsvár (ott a címe „Tornyot választok”), Katona Ádám kolozsvári színikritikus ír, nagy helyzetismerettel és szeretettel elemezve az erdélyi magyar színjátszásnak ezt az eseményét.

Közelebb – még közelebb – a mához és Budapesthez hozza az olvasót Mészáros Tamás beszélgetése a Huszonötödik Színház vezetőivel, Korompay Jánosé Bulla Elmával és Bányai Gábor portré tanulmánya Básti Lajos tévébeli Julius Caesar-alkításáról. Ezek a beszélgetések arról tanúskodnak, ami a SZÍNHÁZ című lap szerkesztőségének meggyőződése: a magyar színházi világ fellendülőben van, és a viták, az összeapások, a haragok, a sértődések, amelyeknek lángját, vagy olykor csak fojtó füstjét látja és érzi a színházba járó és újságolvasó közönség is, a fejlődés jele, nem a tespedés; a növekedés láza, nem a betegség. Nagyon reméljük, hogy azok a bemutatók, elsősorban a magyar darabok, amelyekre e szám megjelenésekor már látott a közönség, Eörsi István, Garai Gábor, Gyárfás Miklós, Hubay Miklós, Szabó Magda, Szakonyi Károly új művei még világosabbá és félreérthetlenebbé teszik ezt a felismerésünket.

B. I.